

Contribuir a un urbanisme inclusiu i a una edificació sostenible

El Col·legi d'Arquitectes de Catalunya treballa en el Pacte Nacional per a la Renovació Urbana

Miquel Sitjà és el president de la Demarcació de les Comarques Centrals del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya

L'arquitectura és aquella disciplina que uneix l'art i la tècnica: "Planifiquem, dissenyem i construïm tots aquells elements físics i ambientals perquè la vida de les persones sigui el més fàcil i agradable possible. Ha de tenir una funcionalitat evident per allò que està concebuda, però també ens agrada que sigui bonica". Ho explica Miquel Sitjà, arquitecte i president de la Demarcació de les Comarques Centrals del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC).

Per ell l'arquitectura ens influeix "gairebé en tot" en la nostra vida quotidiana. Els edificis ens fan gaudir de la vida "o ens la fan patir, de vegades". Però no només els edificis, també ens influeix el disseny de les ciutats; el planejament dels espais urbans que fa que puguem gaudir d'espais comuns.

Pacte per a la Renovació Urbana

L'objectiu de desenvolupament sostenible número 11 aposta per les

ciutats inclusives, segures, resilents i sostenibles. A Catalunya aquest objectiu s'intenta assolir a través de la coordinació que porta a terme l'Agenda Urbana de Catalunya, que promou el govern de la Generalitat. Els arquitectes del COAC estan treballant en el que s'anomena Pacte Nacional per a la Renovació Urbana, un instrument vinculat a l'Agenda Urbana de Catalunya i que seria l'eina per treballar en la direcció d'assolir l'objectiu número 11. El pla s'està redactant actualment.

La qualitat arquitectònica dels espais urbans, com ha de ser el model de ciutats i les estratègies ambientals i d'emergència climàtica són alguns dels grans eixos sobre els quals bascula el document. Uns eixos que no abasten únicament l'ODS número 11 sinó que, com tots els altres, són transversals i estan connectats. Un exemple clar és el model de ciutats: inclusives, amb una mobilitat saludable, que tinguin en compte el paisatge, les accessibilitats o la segure-

tat. Aquests aspectes anirien lligats a l'ODS 3, que parla de salut i benestar: "Si no hi ha una bona qualitat de ciutat, la salut i el benestar de les persones es veuen molt afectats", explica Sitjà. El pla també tracta dels espais per viure. En aquest sentit, cal definir els nous models d'habitatge. La cultura i el patrimoni també hi tenen cabuda: "El que tenim construït, com ho protegim? Com hi intervenim?"

L'edificació eficient i la transició energètica també es consideren en el pla "i això també te relació amb l'ODS 1, la fi de la pobresa, si parlem de pobresa energètica". Uns edificis educatius de qualitat també impactaran en l'ODS 4, educació de qualitat. Tot plegat, rebla Sitjà, va estretament lligat a l'ODS 16, institucions sòlides. Perquè per ell cal una bona governança: bones lleis, institucions eficients, amb gran qualitat democràtica i una transparència real "perquè tots hem vist de vegades que el bla, bla, bla de la política no ens aporta excessives solucions".

Habitatges amb alta despesa energètica

El Pacte Nacional per a la Renovació Urbana també ha de permetre generar ocupació per poder encarar la rehabilitació d'edificis o d'espais amb la vista posada als fons Next Generation, "que vindran molt lligats a l'eficiència energètica", assegura Sitjà. Per ell la despesa energètica és l'escull més gran: "Si podem aconseguir que una bona part d'aquest parc edificat pugui ser eficient energèticament, aquesta balança energètica baixa en picat" i això passa per la renovació dels edificis i, per tant, per la implicació de molts agents.

Primer, hi ha d'haver comunicació per fer saber a les comunitats de veïns i als propietaris que cal fer-ho i segon, hi ha d'haver els recursos "perquè moltes d'aquestes comunitats estan empobrides, i com ho farem perquè puguin tenir aquests recursos perquè el seu habitatge millori?". I tercer, que els tràmits siguin àgils de fer.

Construir de forma sostenible no hauria de ser més car

Sitjà opina que "la realitat és molt dura per a molta gent". Només es podrà fer a través de convenis públic-privats, ja sigui a través de grans operadores, de la banca, de cooperatives d'habitatges o d'associacions de veïns que tinguin capacitat: "El que em sembla que està clar és que hi haurà comunitats que mai no podran accedir a això que s'està proposant".

I aquí hi hauria la clau d'una bona governança. Sitjà veu probable que aquesta gestió recaigui sobre els municipis, "són els que estan més propers a la població, però alhora són els que segurament tenen menys recursos per poder-ho executar".

Per l'arquitecte construir de forma sostenible no hauria de sortir més car "si es fa ben fet". Però si sortís més car, apunta que cal avaluar el cost al llarg de tota la vida útil de l'edifici perquè "si et surt més car, però l'any cinc, set o deu la despesa energètica de l'edifici cau en picat l'hauràs amortitzat".

L'habitatge-presó

Arran del confinament s'ha obert el debat sobre la idoneïtat dels habitatges. Es considera que 36 metres quadrats en un habitatge "pot ser-ho per una persona", diu Sitjà, però s'ha demostrat que cal que tinguin un mínim de contacte amb l'exterior (terrassa, balcó, espai comunitari compartit) si no pot passar "com en el període de confinament que hem viscut, que l'habitatge sigui una presó". La manca de contacte entre l'habitatge i l'espai exterior "és el que s'ha demostrat més problemàtic" i planteja la qüestió "des de l'habitatge què has de veure?, no pots anar a veure un pati interior de 3x3 perquè això et crearà un efecte de presó". De fet, apunta que en els nous habitatges ja es té en compte que tinguin sortides a l'exterior, com balcons i terrasses.

Com són els edificis eficients

La cooperació al desenvolupament

L'arquitectura sostenible és viable en països menys desenvolupats? Miquel Sitjà especifica que quan ens referim a sostenibilitat hem de parlar de diversos temes: "Es pot ser eficient energèticament, que és una cosa, però també pots ser eficient amb els recursos emprats. De tot aquest paquet en podríem dir un edifici sostenible i potser no es pot aconseguir tot". En aquest sentit, apunta que potser si es tracta d'un edifici molt eficient energèticament "fas molt", perquè durant la vida útil potser aquest consumirà molt poc o menys energies fòssils de les que hauria consumit. I al Tercer Món de recursos n'hi ha, "però tampoc no són extensius. Hi ha una població enorme". Això dificulta l'ús d'alguns materials, i si has de construir amb fusta, "potser no hi ha prou boscos"; si ho fas amb terra, cal considerar l'impacte de les pedreres i les excavacions de terra, i el mateix pot passar amb el formigó, el ferro o l'alumini.

El clima de la zona on es construeix és clau a l'hora de planificar els materials i les edificacions: "Cada clima ha de trobar el seu concepte de sostenibilitat" perquè "una arquitectura universal i global no existeix". En un clima tropical i humit es necessita molta ventilació, perquè corri l'aire, si no la humitat podria generar altres problemes; en aquest cas són idònies les construccions de fusta o bambú. En entorns molt càlids o semidesèrtics cal utilitzar molta terra i posa l'exemple de zones de l'Atlas, del sud del Sàhara o d'Egipte, on antigament es treballava amb terra compactada. Són zones on els pobles o ciutats estan disposats amb carrers molt estrets, on no entra el sol i s'hi està més fresc. L'arquitectura moderna dels grans edificis de vidre pot arribar a ser eficient en algun lloc "ara amb les noves tecnologies del vidre, podria ser", apunta.

Sitjà va projectar l'ecoedifici de l'empresa LaVola a Manlleu, que es va inaugurar el juny del 2006 (s'havia acabat el 2005). En el seu moment va ser molt innovador i molt participat per la mateixa empresa i els treballadors. L'any 2007 va rebre un dels premis Green Building a Europa.

El Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya té una àrea de cooperació des de l'any 2012. Miquel Sitjà n'és el responsable. Cada any donen el 0,7% del pressupost a projectes solidaris lligats a l'arquitectura, la construcció i l'urbanisme. Són aproximadament entre vuit i deu projectes l'any. El 2012, en un context de crisi econòmica, el COAC va col·laborar en un projecte solidari que havia iniciat l'Ajuntament de Vic al Senegal. S'havia construït una petita escola en un poblat d'una zona boscosa del país i calia construir una segona escola. Sitjà va proposar fer-la amb joves arquitectes d'Osona i amb la idea que el disseny i la construcció pogués ser una formació per als homes i dones locals a fi que poguessin millorar els seus habitatges amb les noves tecnologies. La fotografia recull un moment de les tasques de construcció de l'edifici.

El projecte es va dur a terme durant dos anys. Es va construir l'escola amb materials locals. "Va ser un treball molt més llarg i cansat, però a la llarga va ser bo", perquè es va donar feina a la gent del poble, es va formar els joves en temes de construcció molt senzilla "en la fabricació de totxos de terra compactada". En el mateix terreny de l'escola es va fer un forat per treure la terra, que es va barrejar amb sorra i ciment, i es va emprar fusta local. A més, es va fer servir poc ferro i les teules es van fer allà mateix. A la següent campanya els escoltes van fer una plantació de més de 100 arbres als boscos de la zona per revertir el que s'havia tallat per a la construcció.

també s'haurà de tenir més present que el canvi d'habitatge serà més ràpid, "potser t'estàs cinc anys en un lloc i després has de marxar... això demana de les persones una resiliència i una adaptabilitat brutals".

La mobilitat a les ciutats és l'altre aspecte que cal repensar. Els llocs de treball es concentren a les grans ciutats i aquí cal fer un incís en "les polítiques que generen aquesta mobilitat", perquè si els centres de treball estiguessin repartits pel territori aquesta concentració radial de la mobilitat seria menor, "però bé, ja s'ha vist. Nosaltres patim l'R3. Han passat 40 anys i estem exactament igual" i afegeix que "trobo que qui té el poder de decidir posa a la càrrega del ciutadà una excessiva responsabilitat. Els ciutadans podem fer accions, però no prendre decisions". En aquest aspecte, Sitjà es mostra contundent: "Governos que ara pressioneu els ciutadans perquè compleixin els ODS, esteu disposats a canviar la vostra governança per ser més eficients?".

AL DETALL

AL DETALL

Com seran les ciutats a partir del 2040

És difícil determinar com seran les ciutats a partir del 2040. En qualsevol cas, "com ara segur que no", assegura Miquel Sitjà, que apunta que potser s'hauria d'anar cap a ciutats atomitzades en petits barris o en comunitats energèticament eficients. En aquest sentit proposa que seria bo que les illes de cases mitjanament grans fossin autosuficients energèticament.

Probablement seran ciutats de serveis, menys dependents de l'exterior energèticament i en què la mobilitat, "que és l'altre problema", sigui eficient. Això vol dir que els centres de treball a les ciutats cada vegada siguin més digitals, menys manuals i més pròxims als habitatges: "M'imagino una illa de cases on hi ha un espai de *coworking*, on cadascú treballa a la seva empresa, però en un espai comunitari, perquè treballar sol a casa és dur". La ciutat s'hauria de repensar en aquests termes comunitaris: espais veïnals comuns i en uns edificis més flexibles o adaptables "perquè la vida de les persones ha evolucionat, les unitats familiars són molt diverses". Potser